List 26. **NOVICE** Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 25. junija 1890.

Obseg: Požlahtnitev zelenečih ameriških trt. — Kako zelenjad hraniti. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar. — Vabilo na naročbo „Novic".

Gospodarske stvari.

Požlahtnitev zelenečih ameriških trt.

(Odgovor na 130. vprašanje.)

Dandanes so sploh vsi vinarski strokovnjaki prepričani, da ni mogoče našega vinarstva drugače oteti trtni uši, nego če zasadimo vinograde iz nova s takimi vrstami ameriških trt, kakeršnih ne more uničiti, ter jih požlahtnimo s cepiči naših domačih vrst. Da bi se na Kranjskem to kar hitreje mogoče zgodilo, naročil je bil slavni deželni odbor pisatelju teh vrstic, da je spisal lani čisto kratek nauk o tem, kako zasajati vinograde z ameriškimi trtami, da jih trtna uš ne more uničiti. Malo knjižico z mnogimi slikami je slavni deželni odbor razdelil v več tisoč iztisih po deželi. Pisatelj je pozvedoval potem ob raznih prilikah in po raznih krajih dolenjskih, kako sodijo vinarji o novem nauku, ali jim ugaja ali ne, ali se ga bodo poprijeli ali ne. Skoraj povsod so mu odgovarjali, da naš preprosti vinar tega nauka skoraj ne more zvrševati in da se ga najbrže ne bode poprijel. Najbolj se izpodtikajo nekateri ob njem, ker bi ne smeli v bodoče vsajenih ter požlahtnjenih trt nikakor več grobati. No grobanje je pa na Dolenjskem — in ne manj

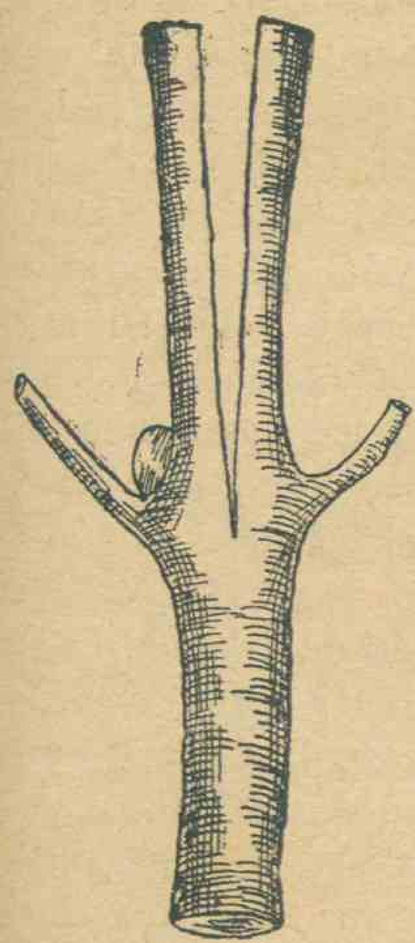

Podoba 1.

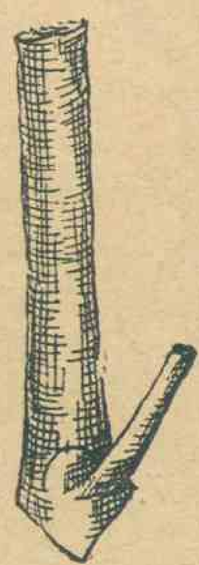

Podoba 2.

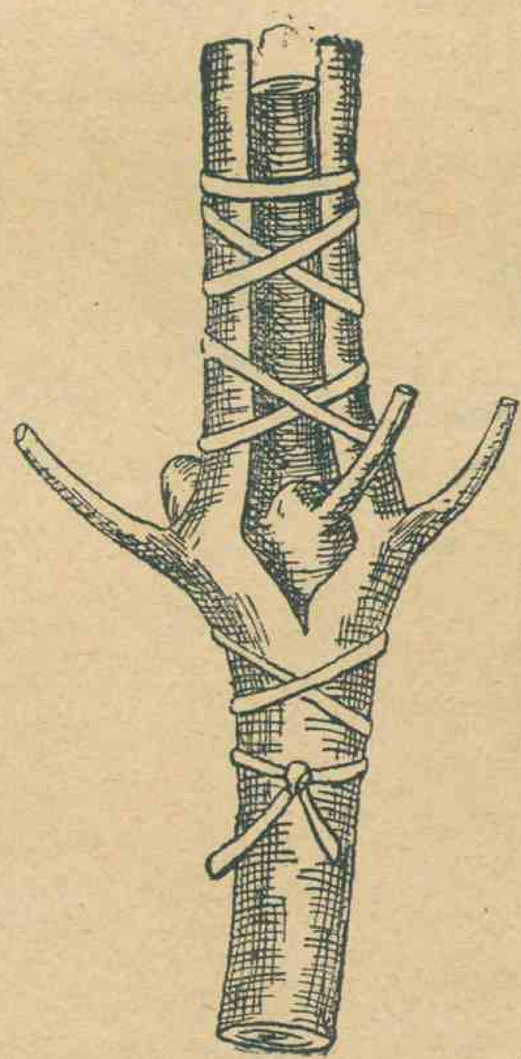

Podoba 3.

Podoba 4.

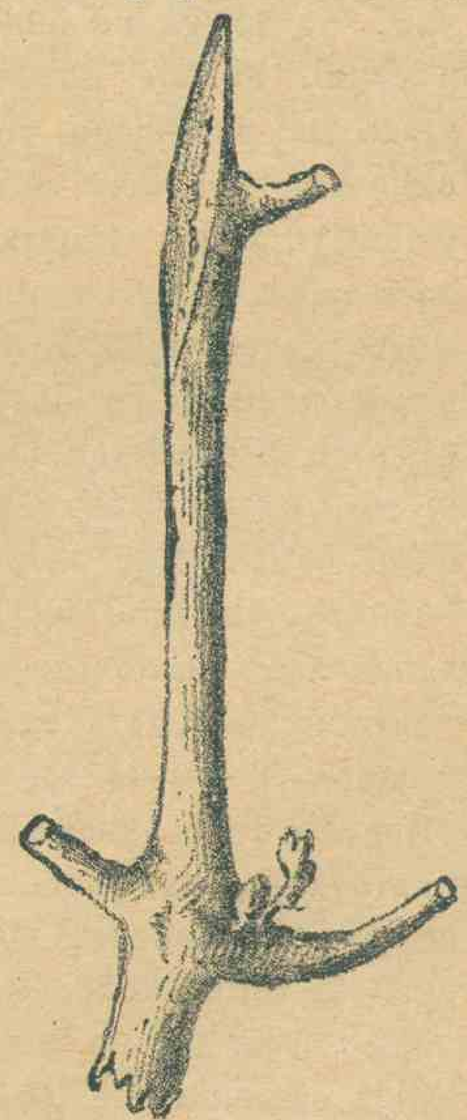

Podoba 5.

ZEITUNGS-STEMP

na sosednem Štajerskem — ravno najnavadnejše, reči smemo celo, tudi najvažnejše delo v običajnem vinogradarstvu. Grobajoč zasajajo nove vinograde, kajti nihče ne zasadi na Dolenjskem novega vinograda takoj ob pričetku tako na gosto s trtami, kakeršnega si želi za bodoče, ampak navadno vsadi komaj 20 odstotkov vseh bodočih trt, in z mnogoletnim grobanjem zgoste se šele tako, da postane vinograd zadosti gost. Z grobanjem nadomeščajo po Dolenjskem tudi gnojitev, kajti, ako kaka trta v rašči ter rodovitnosti opeša, pogrobajo jo in tako prisilijo, da se pomladi ter pomlajena zopet nekoliko let rodi.

Da bi z grobanjem nadomeščali posamezne zastale ali izmrle trte, ali da bi celo nadomeščali napačne, nepravovrstne ali pa nerodovite (oprhle), to je na Dolenjskem še jako izjemno delo.

Novo priporočano vinogradarstvo je preprostemu dolenjskemu vinarju tudi prenatačno, tako rekoč, premalenkostno. In tako je skoraj res za gotovo pričakovati, da se ga ne bode poprijel, ker je dozdanjega, kaj površnega, recimo kar naravnost, najprimitivnejšega vinogradarstva, osobito grobanja, dosti preveč vajen, večinoma pa tudi še dosti premalo inteligenten, da bi se kake nove reči hotel lotiti. Ker je pa dolenjsko vinogradarstvo vendar tako eminentnega narodnogospodarskega pomena in ker bi utegnilo v bodoče vsled napredovanja, in bodi si še tako počasnega, postati še veliko po menljivejše: nikakor ne smemo dolenjskega preprostega vinarja samemu sebi prepustiti, ampak pomagati mu moramo. In pomagati mu utegnemo, če se okoristimo njegove dozdanje stare navade, preljubljenega mu grobanja. Podajmo mu nauk, kako zasajati vinograde z ameriškimi trtami, da jih uš ne more uničiti, pa pridržimo vsaj nekoliko grobanje: in gotovo se bode prej poprijel novosti, ker jo bode veliko laglje razumel in torej tudi veliko laže zvrševal. Ako bi imeli na Dolenjskem dalmatinsko ali pa vsaj vipavsko podnebje, onda bi bila stvar pač lahka. Razširile bi se naglo take ameriške trte, katere so popolnoma proti trtni uši stanovitne ter tudi nepožlahtnjene rodevajo dobro, nesmrdljivo grozdje, in vseh težav bi bilo konec. Dolenjci bi take trte po starem načinu zasajali, grobali in tako dalje. Toda dolenjsko podnebje je dosti premrzlo za take trte. Njim bi grozdje ne dozorelo nikdar razen tako zvane jorkmadejre, katera pa rodeva kaj majhne grozdičke, in vino je jako nepijetno dišeče, bolje rečeno, smrdljivo. Zato ne preostaje Dolenjcem, kateri se čisto novega nauka ne morejo poprijeti, drugo, nego da se poprimejo tega le nasveta. Zasade naj vinograde z ameriškimi trtami, .katere so proti uši popolnoma stanovitne, toraj najbolje z riparijo, — ako tudi nič ne rode. Zasade naj jih pa dobro, to je ne površno, v celo plitvo prekopano zemljo in, ako le mogoče, z gnojem, da hitreje dorastejo. Zasade naj jih tudi takoj tako gosto, da bode vsaj četrtina vseh bodočih trt takoj zasajena. Čez dve ali tri leta, kadar trte dovolj dorastejo, to je, kadar poženejo štiri ali še več krepkih mladik, požlahtne naj jih s tako zvano poletnjo ali zeleno požlahtnitvijo in požlahtnjene pogrobajo. Poletnja ali zelena požlahtnitev je pa dvojna. Prva je tako zvana ogrska, imenuje se pa zato tako, ker je po mnogih krajih na Ogrskem pri popolnoma preprostih vinarjih (kmetih) uže od nekdaj v rabi. Ogri so namreč požlahtnjevali nerodovite ali slabo rodovite trte že sam Bog ve koliko let, predno se je pričela trtna uš, po tem načinu, in požlahtnjene potem grobali, da so iz enega debla tri, štiri ali še več dobrih dobivali. Kar je preprostemu ogrskemu vinarju mogoče, storil bode lahko pač tudi naš dolenjski preprosti vinar. Zato poglejmo, kako je to ogrsko požlahtnjevanje. Okoli binkošti, kadar trtni poganjki toliko dorastejo, da niso več čisto zelnati, skrajšaj jih do polovice. Vsak skrajšani poganjek razkolji potem tako, da seže razkol do polovice prve bunčice, na kateri je oko, torej tako, kakor kaže to podoba 1.

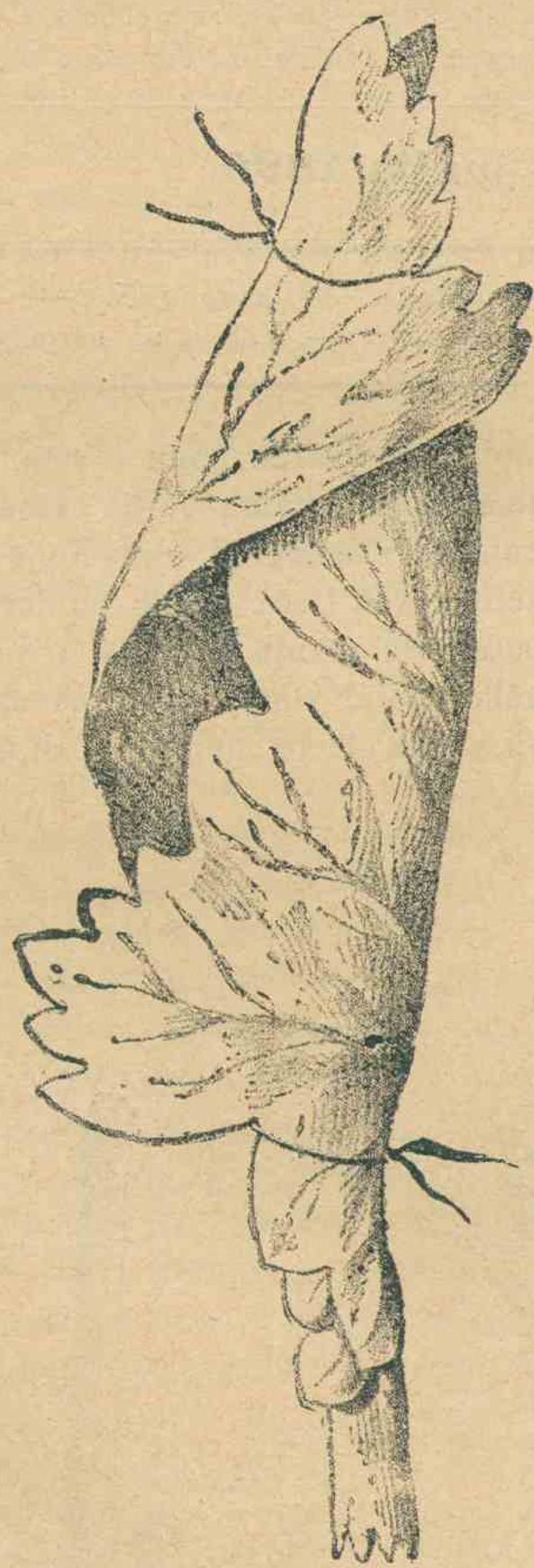

Podoba 6.

Podoba 7.

Cepič pripravi pa tako, kakor kaže to podoba 2., namreč iz bunčice naredi topasto zagozdico. Ako jo naposled zatakneš v razkol ter s kakim vezivom (bombažem, liko) tako povežeš, kakor kaže to podoba št. 3., pa je požlahtnitev gotova. Izponaša se ta način prav rad, ter trta požene že prvo leto 30 do 40 ⁄m dolge

mladike. Takoj prvo leto pogrobaš lahko požlahtnene trte na jesen, tako da dá vsak cepič po eno trto. Paziti pa moraš dobro, da ne pride cepič pod zemljo, ker sicer se ukoreniči, in trtna uš ga lahko, ako ne ravno ugonobi, pa vsaj močno oslabi.

Druga poletnja ali zelena požlahtnitev je tako zvana kopulacija g. Hermana Goethe-ja. Na ta način je požlahtnjevati meseca maja, in sicer tako le. Cepič prereži, kar le mogoče na pošev skozi eno bunčico (podoba št. 4.). Takisto na pošev prereži tudi skozi eno bunčico poganjek ameriške trte (podoba št. 5.), kateri pa mora tako debel biti kakor cepič. Oba dela zloži skupaj ter ju z vezivom prav močno poveži. Da požlahtnitvi ne škodi solnčni pripek, dobro je okoli nje en trtni list oviti ter ga povezati (glej podobo št. 6.). Podoba št. 7. kaže štiri tedne staro požlahtnitev. Ta požlahtnitev je odločno še laža mimo prve in izponese se tudi tako rada, da med 100 požlahtnitvami se jih komaj 20 ne prime. Tako trdi vsaj g. Hermann Goethe sam, kateri je ta način baje izumil, uporabljal ter priporočal. Požlahtnjene trte je pogrobati takoj na jesen. Več nego enkrat seveda ni smeti trt grobati. Ako se Dolenjci tudi te zasaditve in požlahtnitve ameriških trt ne bodo poprijeli, potem jim pač ni mogoče pomagati.

R. Dolenc.

Kako zelenjad hraniti.

Zelenjad pobirajmo raz grede od spomladi do poletja, in sicer, kadar je najbolj razvita. Popolnoma naj pa dozore samo semenske rastline. — Sveže ne moremo zelenjadi po leti dolgo ohraniti, le malo dlje vztraja v prav hladnem prostoru. na pr. v ledenici.

Zelenjad, katero spravljamo jeseni v zimske shrambe, moramo dobro očistiti vsake nesnage ter nepotrebnega listja. Z vodo pa izperimo rastline šele, predno jih rabimo. Koreninskim rastlinam odrežimo listje tik gomolje tako, da še lahko poženejo.

V zimski shrambi naj bodo rastline zavarovane proti mrazu in toploti ter proti vlagi.

Zavarujmo jih pa tako:

a) Na plano zemljo položimo rastline drugo poleg druge tako, da so korenine jim obrnene navzdol, pokrijemo jih z listjem in ob hudem mrazu tudi z zemljo.

b) Okoli kola, zabitega v tla in s slamo ovitega, naložimo zelenjadi na kup v stožec. Kup pokrijemo, kakor sem gori povedal.

c) Glavnato zelje zložimo na zemljo, ki je s slamo pokrita, in sicer na kup, ki je za dve do tri glave visok. Kup pokrijemo, kakor sem uže povedal, okoli njega pa naredimo jarek, po katerem se odteka deževnica.

d) V zelenjadno klet prenesemo ob kopnem le tisto zelenjad, katero menimo kmalu porabiti. Klet bodi sicer hladna, a zmrzovati ne sme v njej, ter mora biti za prezračevanje prirejena. Listje tiste zelenjadi, ki je v kleti z zemljo ali s peskom prisuta, moramo pridno prebirati in kar je gnjilega, odstranjevati.

e) V suhe shrambe spravljamo osobito čebulo in česen. Čebulo ali česen moramo vsekakor varovati mraza. Ako shramba nima oken, položimo čebulo na slamo ter jo ž njo tudi pokrijemo.

Razne reči.

* **Star grah** skuhaš hitro mehko ako dodeneš vodi sode, katere dobiš v lekarni. Za 6 osob graha, zadostuje majhna žličica sode.

* **Da zgodaj pridelaš drobnjak,** povezni na rastline prazne kozarce. Tako pokrite rastline ne poganjajo le hitreje, ker so zavarovane zoper vnanji mrzli zrak, ampak imajo tudi nežnejše zelenje.

* **Bolhe na zelenjadi** priporoča vrtnar Reinke tako le preganjati: Potresi grede, koder se bolhe pokažejo, s kosteno moko ter jih potem poškropi dobro z vodo. Bolhe precej izginejo, in rastline vidno zopet uspevajo.

* **Ne preganjajte netopirjev!** Netopir je po podobi svoji grd, in zato ga ljudje, ki ne vedo, da je ena najkoristnejših živali, pobijajo — kmetijstvu v veliko škodo. Netopir je mesojedna žival in se živi ob gosenicah, metuljih, hroščih, posebno navadnih, katerih po noči išče in jih žre. Po izkušnjah je dokazano, da en sam netopir eno samo noč več sto hroščev polovi. Če preganjamo netopirje, pač je očitno, da preganjamo najboljše varuhe kmetijstva in vrtnarstva. Dolžnost umnega gospodarja bi toraj le bila, varovati to dobrotljivo živalco in izkušati, da se pomnoži!

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 127. Moja telica se je sedaj prvikrat oteletila ter dobila lepo in veliko vime. Molze pa le na zadnja dva sesca, iz sprednjih priteče le kaka kapljica. Kaj je temu vzrok in ali je kaj pomoči? (P. S. v G.)

Odgovor: Določen odgovor je težko dati, ako ne preiščemo vimena. Če so mlečne žleze v sprednjih seskih nerazvite, premine hiba sčasoma sama od sebe, ako pa imajo kako organsko napako, da ne izcejajo mleka, onda pa ni leka. Ker pišete, da je vime veliko, mislimo da je skoraj gotovo oteklo in da zato ne daje mleka iz vseh sescev. To se velikokrat pripeti po zimi, kadar se krava oteli, zlasti pri junicah, in prihaja od prehlajenja. Imejte kravo na gorkem in omivajte ji vime s toplo vodo, v kateri se je kuhal senen drobir.

Vprašanje 128. Imam vinsko klet prek solncu ležečo, zaradi tega ni po leti nič kaj hladna ter za vino nič posebno dobra. Pri nas trdijo ljudje, da se klet po leti ne sme odpirati in zračiti, ker to škoduje vinu. Ali

*

je to res in zakaj, ker z zračenjem bi vendar nekoliko hladil svojo klet? (M. K. v Š.)

Odgovor: Ljudje pri Vas trdijo prav, pa tudi ne. Nepravilno prezračevanje škoduje, pravilno pa koristi, obdrži klet hladno in tudi vinu le hasni. Pri prezračevanji kleti se mnogokaj zakrivi. Namen je le, da klet ohranimo hladno in suho, večkrat se pa vsled občne zmote baš nasprotno doseže, klet postane namreč topla in mokra. Hladilni prostor se sme le tedaj prezračevati, kadar je vnanji zrak hladnejši ali vsaj ne mnogo toplejši nego notranji. Kolikor gorkejši je zrak, toliko več vlage ima v sebi, in čim mrzlejši postane, tem bolj se vlaga zgosti in sesede. Če hladilno klet gorkega dne prezračujemo, zdi se nam vnanji zrak, dokler vleče v klet, hladen, a kadar jo napolni, shladi ga še le notranji zrak, s katerim se pomeša, prav do dobra, vlaga se zgosti, sesede, in kmalu teče po stenah, klet postane zaradi tega vlažna in kmalu tudi zaduhla. Da to prepričamo, moramo okna le po noči odpirati in sicer, kolikor mogoče, pozno. Ni se bati, da je ponočni zrak škodljiv, ravno tako čist je kakor opoludanjski in mnogo bolj suh. Predno vzide solnce, moramo okna zapreti in po dnevi naj bodo zaprta in zagrnena. Če je zrak v kleti vlažen, lahko ga usušimo, če ravno kuhanega apna v odprti posodi vanjo postavimo, kajti tako apno močno na se vleče vlago.

Vprašanje 129. Kako se dado kravi odpraviti gobe na vimenu in sesku? (P. Ž. v L.)

Odgovor: Bolezen, katero imenujete gobe, skoraj so gotovo bradovice. Bradovice je lahko odpraviti. Majhne, tako rekoč na reclji viseče, podveži s trojno ali četvorno povoščeno nitjo, katero močno zadrgni bradovici pri dnu. Podvezana bradovica otrpne in odpade v malo dneh; če ne, podveži jo iz novega. Bradovice, ki se ne dado podvezati, morajo se izrezati. To pa stori skrbno, da ne ostane nič bradovice, rano pa izžgi z razbeljenim železom ali pa s peklenskim kamenjem. Najbolje opravi to delo živinozdravnik. Ako so bradovice take in na takem mestu, da jih nemoreš niti izžgati niti izrezati, pa rabi razjedljive kisline, na pr. močno solitarjevo kislino. Te kisline kani vsak dan po eno kapljico na bradovico, in sicer toliko dni, dokler ne odpade. Pri tem delu pa pazi sebe in živine, ker je kislina zelo razjedljiva.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

174.

Postanek rože. Rožna voda in rožno olje v Bolgarskej.

Poznati učenjak in potnik Fr. Kanitz, ki je prepotoval in zvesto popisal bolgarsko zemljo, ne more dosta pohvaliti divnih rožnih dolin. Kedar se je pomikal proti Kazanliku, pripoveda nam v svojem potopisu, pridružile so se mu cele karavane mezgov z velikimi košarami. Te košare so bile polne prekrasnih rož, od katerih je bil zrak z močnim rožnim duhom navzet. V karavani je šlo tudi mnogo deklet tako čisto, jednostavno in ukusno oblečenih, da se je vse skup prav lepo podajalo. Tudi dekleta so bile z rožami nalepotičene, in palice, ki so jih v rokah držale, bile so z rožami ovite. Taka čarobna slika nenavadno prime tujca, zato nam je razumljivo, kedar čitamo, s katerim zanosom znani Moltke popisuje rožno polje okoli Kozanlika, kjer na miljone rožnih popkov svoje glavice odpira. „Te cvetlice se ne goje tu kakor pri nas v loncih,“ pravi Moltke, „temveč se sade po polju in po brazdah kakor krompir. Človek si ne more kaj milejšega pomisliti od takega rožnega polja. Kedar bi slikar kaj takega naslikal, ugovarjali bi mu, češ, da pretirava.“

V samej dolini kazanliškej je do 42 vasij, katere se bavijo s kuhanjem rožnega olja. Na leto dobivajo po 850 *k/g* olja. Po ostalih krajih Bolgarske je še do 80 vasij, katere tudi kuhajo rožno olje, a ne dobivajo več kot po 800 *k/g* rožnega olja na leto. No vsako leto ni ugodno rožam. Kolika morajo biti ta rožna polja, razumeti hočemo, če pomislimo, da za eden *k/g* olja treba 3000 do 3200 *k/g* rož, in zato stane na mestu 1 *k/g* rožnega olja okoli 500 gld.

Tri so poglavite rože, s katerih v Bolgarskej rožno olje kuhajo. Cvetje jim obirajo majnika. Mnogi kmetje sami svoje rože pokuhajo, drugi jih prodajo v mesto podjetnikom. V največjej ceni so rože, katere rastó po krajnih obronkih Balkanu, ker imajo še enkrat toliko olja v sebi, kakor one, katere po dolinah rasto, in je to olje tudi boljše in duhtečejše. Za navadno trgovino mešajo vedno olje od gorskih z oljem dolinskih rož. Pa tudi tako čisto rožno olje se redko kedaj v trgovini dobiva. Pridodajajo mu druga cenejša duhteča olja, in da se ta prevara spozna, treba je več potov znanstvenega preiskavanja.

Mnogi kraj pod Balkanom je dobil v roži izvir svojemu blagostanju. Turško gospodstvo je vzdignilo tu vzgoj rož, ali pozneje ga je malone tudi uničilo. Udarilo je velik davek na te prihodke kmetove, in to ga je tako tlačilo, da je začel mesto rož sejati koruzo in drugo tako. Ali napočili so lepši dnevi. Najnovejša povest nam priča, kako se je tu godilo. Pesnik je zapel:

„Na Balkanu Rus se bije
Za braću si, za Slovjene,
Od krvi mu ruže cvatu,
Poljane su sve crljene;
Za slobodu i krst sveti
Rus se bije, grne mrieti.“

Pogledite! Na poljanah s krvjo rusko politih, proizveli so Bolgari novo vrsto rož črne barve. To vrsto rož je nazvala Evropa — „nehvaležnost.“

175.

Kobilica selka.

Kdo še ni slišal ali čital o požrešnih kobilicah? Po naših krajih jih je malo, kakor da tu ni ugodno mesto, da bi se mogle razmnožiti. Hvalo Bogu, da je tako. Po južnih krajih evropskih pa je druga, tam se kedaj tako pomnože, da opustošijo najlepše predele, in potem odlete še dalje proti severu pustošit, kar si je bil človek s težavo vzgojil. Glavna zalega te kuge je severna Afrika in zahodna Azija, pa tudi vsi ostali kraji sveta imajo svoje kobilice, katere so v najbližjem rodu z našo selko.

V Alžiru, Egiptu in Arabiji so kobilice prava nadloga, proti katerej je človek tako slab, da si pomoči ne zna in ne more. Ko Faraon ni hotel dopustiti Mojzesu, da se z ljudstvom svojim izseli z zemlje egipetske, prišle so znane stiske. Tudi kobilice so bile taka stiska. V sv. pismu stoji: „Ako se pa ustavljaš in ga nočeš izpustiti, glej, poslal bodem jutri kobilice v tvoje pokrajine, katere bodo pokrile površino zemlje, da se je ne bode nič videlo, in bodo pojedle, kar je ostalo toči; zakaj oglodale bodo vsa drevesa, ki zelene na polju.“

Ta stiska je pokorila Faraona, poklical je Mojzesa in Arona, da odvrneta stisko, ker hoče koj izpustiti Izraelce; ali ni bil mož beseda. Strahoto in nadlogo, ki jo kobilice napravljajo, nobeden ni tako živo popisal kakor prerok Joel, predstavljajoč jih kot narod: „Pred njim je dežela kakor radosten vrt, za njim pa pusta samota.“

„Takošni so videti, kakor konji; in kakor konjiki tako dirjajo.“

„Kakor junaki one dirjajo, kakor vojniki plezajo na zid; kakor možje gredo po svojih potih, in se ne umaknejo s svojih steza.“

„V mesto gredo, po ozidju letajo, na hiše plezajo, skozi okna lezejo kakor tat.“

Kako se Arabci boje kobilic, priča nam popis o kobilicah. „Oči imajo kot slon, hrbet kot bik, prsi kot lev, rogove kot jalen, noge kot kamela in noj, krila kot orel in rep kot kača.“ Ali vendar znamo, da so to slabi stvorovi, katerim je vsa moč samo v množini. Mej našimi poljskimi kobilicami je pa vendar selka pravi gorostas, ker ima do $6^1/_2$ $^c/_m$ dolgo telo. Kože je take, da je neprijateljsko oko na livadi ne more koj opaziti. Na pomlad so mladim selkam ledja kot trava zelena, na jesen postanejo temnejša. Tudi trebuh, ki je s početka rudeč, postane rumenkast. Ako še dodamo, da ima selka rujava krila s temnimi pegami našarjena, in nitkaste tipalnice na glavi, opisali smo v glavnem vso opravo njeno.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Skupno pastirsko pismo o ljudski šoli.

Nadškofje in škofje avstrijski

vsem vernim svojih škofij

mir, pozdrav in blagoslov v Jezusu Kristusu Gospodu našem.

Glejte, preljubi v Gospodu, v tej izjavi nahajate navedene vse vzroke, ki Vam ne nalagajo le vestne dolžnosti, ampak Vam dado tudi pravico, terjati versko šolo. Vi, katoliški stariši, ste pravi in prvi odgojitelji in učitelji svojih otrok. Božja postava in naturni red sta Vam podelila to mesto z njegovimi dolžnostmi in pravicami. Nobena posvetna moč Vas ne more odvezati od dolžnosti, da vzgajate svoje otroke, ni nobena sila Vam ne more vzeti te pravice. Zaradi izpolnjevanja te dolžnosti bodete se morali nekdaj zagovarjati pred božjo sodbo, in te odgovornosti ne morete odvaliti na nikogar drugega. Vi sami bodete prejeli večno plačilo za izpolnjevanje te dolžnosti, Vi sami bi morali tudi nositi kazen na njeno zanemarjanje.

Šola je po svoji nalogi odločena v to, da starišem odvzame en del njihove dolžnosti pri vzgoji otrok. Toraj morajo stariši neprenehoma hrepeneti po tem, da se vzgoje njihovi otroci v šoli v njihovem duhu, to je katoliško, kakor bi se morali vzgojevati v domači hiši. Če se gre toraj za katoliške stariše, šola ne more in ne sme otrok nič drugače vzgojevati, kot v smislu starišev, to je katoliško.

Gotovo, preljubi v Gospodu, se ne sme prezirati, da ima tudi država svoj del pri vzgoji mladine in da more toraj tudi poudarjati svoje pravice. Ni nam na mislih, te pravice kratiti ali tajiti; a nasprotno prav odločno zavračamo sumničenje, s katerim se grdijo naši nameni. Radi priznavamo, da so dandanašnje razmere take, da se tudi na šolskem polju skoraj ne more pogrešati vporaba sredstev državne moči. Toda, naj ima država pri šoli še toliko pravic, te pravice gotovo nima vzgojevati katoliškega otroka v nasprotju z željami in dolžnostmi katoliških starišev. Nikdar država ne bode mogla take pravice pokazati; in ravno tako si ne more take pravice lastiti, ne da bi žalila naturno pravico starišev.

Sodite sedaj sami, preljubi v Gospodu! Če je vzgoja Vaših otrok Vaša Vam najbolj lastna pravica; če kot katoliški stariši svojih otrok ne morete in ne smete dati drugače vzgojevati, kot katoliško; če Vi en del svojih pravic in dolžnostij pri odgojevanju svojih otrok izročite šoli, ter jo postavite za svojo namestnico; kaj morate Vi po vsem tem zahtevati od šole? Nič manj kakor to, da se Vaši otroci v šoli vzgojujejo po katoliški veri, t. j. da se vpeljejo v katoliško-versko življenje in dejanje, da se navajajo katoliškega mišljenja in delovanja, z eno besedo, da je vzgoja katoliška. In

to morate še toliko odločneje terjati, ker morate pošiljati svoje otroke v šole, katere ste dolžni po državnih postavah Vi vzdržavati.

Temu nasproti se po pravici in vesti tudi ne more ugovarjati, da Vam je po postavi svobodno, ustanavljati si katoliške zasebne šole. Čemu bi morali prevzeti dvojno breme, katerega ne morete nositi? Ni li velikoveč pravično in prav, da tisti, ki žele neversko šolo, tudi sami nosijo njene troške?

So torej tudi Vaše pravice, za katere se potezamo s svojo zahtevo. V Vašem imenu, v imenu cerkve, kateri otroci pripadajo po sv. krstu, v svojem lastnem imenu terjamo katoliške šole, ker so naši pastirski skrbi izročene neumrljive duše. Mi izpolnjujemo s tem svojo najsvetejšo dolžnost, katero nam je naložil božji Zveličar glede Vas in Vaših otrok rekoč: „Pojdite in učite vse narode . . . naj izpolnjujejo vse kar sem vam zapovedal.“ [1])

Ko pa zahtevamo katoliške šole, ne segamo ne na stareje podlage, niti ne poudarjamo potrebe kake nove, ker menimo, da je moremo zahtevati tudi na podlagi obstoječih postav. Že povod k našemu postopanju nas odveže vsakega zagovora proti sumničenju, kakor da bi hoteli zopet uvesti razmere one dobe, katera ni imela v rokah sredstev sedanjega časa. Vladi Nj. veličanstva našega presvitlega cesarja zdelo se je potrebno, državnemu zboru predložiti nekatere premembe sedanjih šolskih postav. Narejene izkušnje, strokovnjaške sodbe, mnogostransko izražene želje so namreč vlado napotile, da je začela premišljevati, če ni potrebno pretresati šolske postave. Ali s tem ni bila tudi nam škofom dana prilika, vdeležiti se tega pretresanja? Tudi mi imamo dvajsetletno izkušnjo z novo šolo, tudi mi mislimo, da smo upravičeni izreči strokovnjaško sodbo na polju, ki obsega nravno-versko vzgojo, saj dan na dan slišimo glasove in nujne želje svojih vernikov, ki se združujejo z našimi. Bi li ne smeli pri tej priliki spraviti v razgovor svojih izkušenj, svoje sodbe, svojih in Vaših želja? In ako dano priliko v to porabimo, ali zaslužimo potem očitanje, da nepremišljeno razburjamo duhove?

Tudi Vi ste sodili na svojih shodih in v svojih peticijah, in prav tako je sodil lanski katoliški shod pri svojih posvetovanjih in sklepih, da „se more šolsko vprašanje vsestransko in temeljito rešiti le po postavodajalnem potu.“ Ta misel vodila je tudi nas. Mi se hočemo poslužiti le pravice, katero ima vsak državljan, in nastopiti le pot, katero nam je odkazala postava. Pretehtali smo toraj od c. kr. vlade nasvetovane premembe šolskih postav, a prepričali smo se, da se ne ozirajo na vse izkušnje in strokovnjaške sodbe, in da ne ustrezajo Vašim in našim željam. Zato smo si šteli v svojo dolžnost predlagati, naj se premembe vrše v širjem obsegu, da se tako zadosti pravičnim zahtevam.

(Dalje prih).

[1]) Mat. 28, 19. 20.

Naši dopisi.

Dobrova 24. junija. (Cerkvena tatvina). Cerkveni tatje in roparji so vedno drzovitejši. Izvršili so v Podragi in Gočah strašna bogoskrunstva; v Črnem vrhu obrali so cerkvene skrinjice, pokončali altarno opravo in orglje poškodovali. Kakor se čuje, utegnejo biti zločinci, ki so po vipavskih cerkvah ropali — uže pod ključem. Da so pa cerkveni tatovi in roparji bolj številni, nego se misli, potrdilo se je sinoči po noči pri nas. Pretečeno noč zalezel je tak ponočni čuk, ako jih ni bilo več, tudi le sem na Dobrovo. Z močnim krampom odrinil je vrata zakristije farne cerkve s tako silo, da mu je sicer močni zapah ključavnice z narbo vred odjenjal. Spravil se je, kakor se kaže, potem najprej na hrastovo skrinjico in potem na sè železom dobro okovani kameniti „štok“ ob velikem altarji. Tudi tukaj je kramp rabil, da je obedvoje s silo odprl.*) A za svoj zlodejski trud bil je pa le prav pičlo poplačan, ker gospod župnik opozorjeni na one tri potepuhe, ki so dne 3. t. m. iz ljubljanskega grada jo popihali, pobirali so sproti iz teh nabiralnikov denarje ter jih spravljali v varno zavetje. Dobiti je vtegnil morda za liter vina.

Nesnaga je pustil druge cerkvene reči vse pri miru, le staro štolo je vzel ter polovico nje pustil tikoma pred zvonikom, a tudi trije „purificatorji“ bili so razmetani po tleh, sicer pa ni pustil sledu.

Pozor toraj na cerkve in njih pušice (nabiralnice), pa tudi na hiše, dokler se malopridni tiči ne vjamejo.

M. R.

Iz Ljubljane. — Volitve v deželne zbore, ki se imajo vršiti v nekaterih deželah v prihodnih dnevih, zanimajo sedaj v prvi vrsti politične kroge, nas Slovence naravno volitve v sosedni Štajerski in Koroški, kjer bodo naši rojaki vnovič poskušali svoje moči s silami nasprotnikov. Na Koroškem vpeljal je živahnejše gibanje med tamošnjimi Slovenci župnik Gregor Einspieler, ki je osnoval katoliško politično društvo. Delovanje tega društva rodilo bode gotovo mnogo sadu, toda ne ve se ali se zadostni vspeh pokaže pri letošnjih volitvah. Borba je Slovencem teška, ker jim niso nasprotni samo Nemci, temveč posebno zato, ker je tamošnjo uradniško osobje, izrekoma politično, Slovencem nasprotno, kar je med drugimi predsednik Schmid pokazal pri vsaki priliki. Ne zdi se nam toraj sedaj že umestno, delati si velike nade. Boljših časov pričakovati je še le tedaj, kadar Koroška na čelo politične uprave dobi politično nepristanskega, neupogljivega moža. Ugodnejše kažejo se razmere na slovenskem Štajerskem. Tam se je tudi gibalo „Slovensko društvo“, videti je, da so si tamošnji narodnjaki zbrali najpripravnejše kandidate, izrekoma zadovolilo nas je, da so se zahvalili dosedanjemu zastopniku okolice Mariborske, baronu

*) To orodje našlo se je danes zjutraj v cerkvi pri razdejanem „štoku.“

Gödel-nu in mu našli boljšega namestnika, kar pa je pomenljivo in za boljšo prihodnost Slovencev odločilno, je to, da se čuje, gotovo ne brez vladnega prizadevanja, o gibanji med tamošnjem velikim posestvom v ta namen, da se prepustita dva mesta te kurije konservativnim krogom in pa mesto enega deželnega odbornika slovenskim poslancem. Grof Taaffe pokazal je že pri marsikateri priliki, da hoče polajšati stališče štajerskim Slovencem, zato se nadejamo, da se mu tudi pri teh volitvah posreči, doseči dostojen način sodelovanja med slovensko in nemško narodnostjo. Pri volitvah na Solnogradskim posegel je v volilno gibanje novoizvoljeni nadškof Haller, ki je v posebnem pastirskem listu priporočil duhovščini delati na to, da se ogibljejo voliti takih mož, ki razdor prinašajo med konservativno katoliško stranko (Lienbacher). S tem pokazal se je Haller vrednega naslednika Eder-jevega. Tudi na Gornje-Avstrijskem pokazal se je škof Dopelbauer odločnega politika, možato pa zna postopati tudi poslanec dr. Ebenhoch, ki je vspešno pobijal pravljico o darilu 100 milijonov za Galicijane. V Šleziji giba se pogumno češko-poljski živelj, na Moravskem pa Mladočehi pridno sejejo luliko narodnega razpora med dosedaj složne in močne konservativne češke kroge.

— **Častni občan baron Winkler.** Včeraj dopoludne izročila je deputacija občinskega odbora iz Zagorja ob Savi, obstoječa iz župana Morscher-ja in svetovalcev Bukovica in Müller-ja gospodu deželnemu predsedniku, baronu Winkler-ju diplomo v dokaz, da ga je občinski odbor v seji 12. marca t. l. izvolil v priznanje njegovega pravičnega in vspešnega delovanja, častnim občanom.

— **Glavni odbor c. kr. kmetijske družbe** zboroval je v ponedeljek dne 23. junija ob 10. uri dopoludne ter je rešil naslednji dnevni red:

1.) Razdelitev podpore za zatiranje mrčesov.

2.) Prošnja občine Vipava, da se uvede na njeni planini sirarstvo.

3.) Prošnja blejske podružnice za podporo k ustanovitvi vzorne moštarne.

4.) Nasvet o porabi državne podpore za šolske vrte.

5.) Rešitev došlih ulog.

6.) Sprejem novih udov.

— **Telefon v Ljubljani** namerava napraviti trgovinsko ministerstvo, ako se vsaj do 15. avgusta t. l. oglasi dosti deležnikov. Deležniki doprinašajo za napravo donesek 50 gld. za dolžino do 500 metrov, dalje pa za vsakih 100 metrov 10 gld., potem pa še najemščine po 30 gld. na leto za porabo aparata, za pretikanje pa po 20 gld. na leto. Uradom računa se samo polovico takse.

— **Wagensperške deželne ceste** preložil se bode letos najstrmejši 1620 metrov dolg del pod gradom. Delo oddaja deželni odbor, stroški za ta del preložitve so proračunjani na 12.000 gld. Ponudbe naj podjetniki vlože do 30. junija. Strmina nad gradom namerava se baje preložiti drugo leto.

— **Odvetnik dr. Frid. Babnik** namerava se preseliti z Dunaja v Celje. Slovenci ga gotovo sprejmejo z veseljem.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja — „Hlasu Naroda“ poroča se dne 21. junija z Dunaja: Med zadnjem bivanjem češkega c. kr. namestnika grofa Thu-na na Dunaji, razpravljalo se je, kakor se čuje tudi to, katero stališče naj vlada zavzema nasproti zahtevi Čehov za notranji uradni češki jezik, pa tudi nasproti drugim češkim zahtevam. Vlada se je neki odločila posebno kar se tiče češčine kot notranjim uradnim jeziku rajši odjenjati, kakor pa dopustiti, da bi šla vsa poravnava na dvoje. Namestnik grof Thun naglašal je, da bi opiranje vlade zoper to zahtevo celo staročehe gnalo v opozicijo.

„Nova Presse“ poroča z Belegagrada, da tamošnji vladni list „Odjek“ s telegrami do trgovcov v deželi hujska trgovce, naj zahtevajo carinsko vojsko.

Budapešt. — Delegaciji ste na koncu svojega delovanja, avstrijska je bistveno že rešila svojo nalogo, ogerska zboruje še danes in razpravlja vojni proračun, skoraj gotovo bode jutri večer konečna seja. Glede ene same, malo pomenljive točke sklepi niso soglasni, pa se že čuje, da bode avstrijska delegacija odjenjala.

Nemška. — Pogodba, katero je Nemška sklenila z Angleško zaradi kolonij in protektoratov v Afriki in pri kateri si je Nemška prikupčevala otok Helgoland, je vedno še najimenitnejša točka razgovorov v parlamentih in časništvu.

Angleži imajo to vprašanje že v parlamentu in bi najrajši to, kar jim v Afriki Nemška pripoznava, vzeli. Helgolang pa obdržali, pa se bodo po menenji, katero Stanley zastopa, tudi radi zadovolili z vso pogodbo.

Španska. — Zdravstveni svet v Madridu pripoznal je, da je v okraju Valencija azijatska kolera. Ker se epidemija širi, opuščeni so vsi kordoni krog okuženih krajev.

Amerika. — V Sansalvadoru, eni malih srednjeamerikanskih republik, umrl je predsednik republike general Franc Menendoz nagloma po obedu, pri katerem so praznovali zmago sedanjega predsednika nad njegovim prednikom Zaldivar-om.

Med zmešnjavo, ki je potem nastala, umorjen je bil general Marcia.

General Czeta, povelnik vojne vzel je oblastva v svoje roke.

Žitna cena

v Ljubljani 21. junija 1890.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 66 kr. — banaške 7 gold. — kr. turšice 5 gold. 87 kr. — soršice 4 gld. 55 kr. — rži 4 gold. 71 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — ovsa 3 gold. 09 kr. — ajde 5 gold. 20 kr. — Krompir 3 gold. 03 kr. 100 kilogramov.

Vabilo na naročbo „Novic“.

V pomenljivem trenutku, ko stopajo naše stare, v svoji doslednosti neupogljive „Novice“ v drugo polletje svojega **48. tečaj,** stopa tudi vredništvo „Novic“ zopet pred čitatelje in naročnike lista, kateremu ni treba črkice lastne hvale, ker ga hvalijo dosti lastna, Slovencem blagonosna dela in pa vspehi, kateri se kažejo v toliko sijajnejšim svitu, ker so se časi in razmere Slovencev v minulih 47. letih prav stvarno spremenila.

Svoj čas bile so „Novice“ edini list za vse duševno delovanje našega naroda, danes bi pa mogel zadostovati za samo politično delovanje „en sam“ dnevnik primerno velike oblike samo tedaj, ako bi vredovanje imelo svoje stalne in spretne sodelovalce po vsih posameznih pokrajnah slovenskih.

„Novice“ ne merijo tako daleč, da bi kot tednik s skromnim obsegom mogle zadostovati vsem velikim zahtevam, katere se stavljajo danes velikemu političnemu listu.

„Novice“ vstajajo tednik, ki prinaša čitateljem svojim, kakor od nekdaj, navodila gospodarsko, podučno in kratkočasno berilo, poglavitno pa izmed političnega življenja v prvi vrsti v posnetku vse one novice, ki zadevajo nas Slovence, vrh tega pa tudi vse imenitnejše dogodbe obširnega sveta. — Izmed domačih političnih novic ozirajo se „Novice“ posebno na delovanje slovenskih zastopnikov v deželnih zborih in pa v državnemu zboru.

Te vrste novic prinaša naš list neposredno iz najbolj podučenih virov s tako nadrobnostjo in z ono razsodnostjo, katera je mogoča samo v prvi vrsti vdeleženim močem pri tem delovanji.

Čitatelji „Novic“ dobivajo toraj nekaljena in nepristranska poročila, katerim je vtisnjen pečat resničnosti in vrh tega namen, vse slovenske politike vzdržati v slogi, ker stare skušnje in tudi najnovejše dogodbe pričajo nam, da nam edino le sloga podaja ključ k povolnim vspehom za narod naš.

Prijateljem svojim obetamo toraj edino le, da se „Novice“ vedno le in enako strogo drže svojega starega vodila; „Vse za vero, dom, cesarja!“ pri tem pa se stanovitno izogibajo osebnih pravd, ker nas skušnja uči, da se iz teh rodé prepiri in nesloge o našem složnega delovanja tako potrebnem taboru.

Z gorko zahvalo, katero izrekamo svojim prijateljskim podpornikom in sodelovalcem, sklepamo enako gorko prošnjo, naj ostanejo „Novicam“ še dalje prijazno naklonjeni.

Čitatelje naše, ki so stali do sedaj zunaj vrst naročnikov, naprosimo, da se vstopijo v vrsto naročnikov, ako so jih zadovolila naša načela in za malo plačilo vsak teden podajano jim mnogovrstno gradivo.

Svoje vabilo sklepamo z žéljo, da se krog Noviškega delovanja bolj in bolj širi, tako da v mnogobrojni družbi praznujemo v par letih 50. letnico prvega slovenskega lista.

„Novice“ stanejo

po pošti prejemane za celo leto 4 gld. — kr., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

v tiskarni „ „ „ „ 3 „ 40 „ za „ „ 1 „ 70 „ za „ „ — „ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom Blasnikove tiskarne v Ljubljani.

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.